

Pärast seda, kui Eesti laskurkorpuse väeosad olid forsseerinud Ema-kohtasid nad taas tõsiselt vastupanu 18. septembril 1944 Kääpa jõe joonel. Sin kavatses vaenlane pidurda meie vägede hoogsat rünnet. Aktiivsesse lahingutegevusse asusid 925. laskurpolgu allüksused. Polgu juhtiv pataljon (komandör kapten A. Irhin) tungis peale Saare küla juurest üle Kääpa jõe, esimene (komandör kapten R. Ernesaks) aga paremalt tiivalt. Raevukas vastupanu murdi ning Saare piirid vabastati.

19. septembril jätkasid polgu allüksused sakslaste jälitamist. Lõuna paiku jõuti Torma alla, kus edasiliikumist takistas vaenlase organiseeritud tuli. Sellele vaatamata löime nad Torma külast välja.

Nüüd liikus 925. polk 249. laskurdiviisi avangardis Sini-äärna—Väike-Maarja—Tamsalu suunas. Eeljulgestuseks esimene pataljon. Kui teine pataljon 21. septembril 16 paiku Loksa külla jõudis, kõlas eespool ootamatult lahinguhäire. Hargneb ja jääme ootama edasiseid korraldusi. Varsti oli meil selge. Esimene pataljon koos kokku vaenlase kolonniga ja voooriga. Need olid Sini-äärnast pagedest sakslased. Teine esimene pataljon läbis Sauvälja küla, avati paremalt metsast püssi- ja kuulipildujatuli. Lahingukorda tutvõtta lagedal väljal. Pataljonilõi vaenlase katsed läände jõudma. Langes pataljoni komandör kapten R. Ernesaks, lahingutegevust hakkas juhtima tema asetäitja vaenlane leitnant A. Petrov. Polgu pea jõud olid selleks jõe jõudnud Loksa külla. Teine pataljonile andis pol-

gukomandör H. Virit käsu rünnata esimesest pataljonist paremalt neid vaenlasi, kes asusid Loksa ja Sauvälja küla vahel paremal metsaserval. Kolmas pataljon pidi andma löögi Loksa—Porkuni suunas, sest ka seda teed mööda liikus sakslaste gruppe. Loksa küla poolt hargnes teine pataljon. Loksa—Sauvälja tee jäi metsa poolt osaliselt kõrgendiku varju. Viieks röödult anti käsk rünnata künkalt. Et sinna pääseda, tuli vaenlase tule all järkjooksuga ja roomates pikki kartulipõldu jõuda kruusaauku,

sealt omakorda künka varjus läheneda metsale. Künkalt hakkasime kuulipildujatega vaenlase tulepunkte maha suruma. Seal langes meie röödukomandör kapten R. Murro, teda asendas esimese rühma komandör leitnant A. Sepp.

Meie kahurid avasid tule Visla küla maanteele, kus liikusid sakslaste kolonnid ja voo rid. Sinna sõitsid ka liikursuurtükid. Lahingus kaotasime ühe soomushiiglase, teised aga tegutsesid seda aktiivsemalt: purustasid vaenlase veokeid teel, tekitasid

kaotusi elavjooks. Mõned vaenlase sõdurid metsas nägid, et vastupanust enam midagi välja ei tule ja hakkasid end üksikult vangid andma. Peagi tuli allaandjaid aga juba mitmekaup, sest neid «kiirustasid» metsas meie allüksused.

Kui saabusid esimesed eestlastest vangid, saatis polgukomandör H. Virit staabiohvitser O. Vannase metsa agiteerima, et asjatu vastupanu lõpetataks. Agitatsioon kandis vilja. Küllap oli vaenlasele selge edasise verevalamise mõtetus, sest varsti panid terved grupid relvad maha. Vähe sellest. Üksikud näitasid ette oma padrunivarud ja kinnitasid jumalakeeli, et nad pole teinud meie pihta ühtegi lasku. Relvi üle vaadates selgus, et raudad olid mustad. Järelikult ikkagi lasti.

Loksa—Sauvälja—Porkuni piirkonnas hävitati üle 500 vaenlase sõduri ja ohvitseri, vangid võeti ligi 700. Saadi ka palju trofeesid. Öhtul, kui lahing oli lõppenud, asus 354. laskurpolgu sõjameestest moodustatud dessant tankidel ja liikursuurtükidel teele. Ülesanne oli vabastada 22. septembri hommikul Tallinn. Meil aga tuli minna Virtsu suunas.

29. mail 1965. aastal avati Väike-Maarja—Tamsalu vahelisel maanteel Sauväljal mälestuskivi Porkuni lahinguga jäänud vastustamiseks. Mälestuskivile on kirjutatud: «Lahinguga siinsetel põldudel ja metsades 21. IX 1944. a. murdis Nõukogude armee 8. laskurkorpuse 249. diviisi Saksa fašistlike väeosade tõsise vastupanu Eesti mandril.»

Anton NAUKAS,
Suure Isamaasõja veteran,
Porkuni lahingust osavõtnu